

Shortlistmethodiek

in zeven stappen

Onderdeel van het Masterplan Jeugdgroepen Nederlandse Politie

Bureau **Beke**

Shortlistmethodiek

in zeven stappen

Onderdeel van het Masterplan Jeugdgroepen Nederlandse Politie

Bureau **Beke**

colofon

Met dank aan

H. Broekhuizen (Landelijk Programma Politie Jeugdtaak)

A. Koevoets (lid Strategische Beleidsgroep Jeugd)

Vormgeving

M. Grotens (Bureau Beke)

Drukwerk

GVO drukkers & vormgevers B.V.

H.Ferwerda

Shortlistmethodiek in 7 stappen

Onderdeel van het Masterplan Jeugdgroepen Nederlandse Politie

ISBN 978-90-75116-51-9

2e druk

© 2009 – Bureau Beke, Arnhem. Auteursrechten voorbehouden

www.beke.nl

In dit boekje wordt in zeven stappen uiteengezet hoe de shortlistmethodiek op lokaal niveau toegepast kan worden op een manier dat kwalitatief goede informatie over problematische jeugdgroepen leidt tot een prioritering in de driehoek en een gemeenschappelijk succesvolle aanpak van dergelijke jeugdgroepen.

Het is van belang dat politieregio's die starten met de shortlistmethodiek de beschreven stappen één voor één gaan zetten. Politieregio's die al werken met de shortlistmethodiek dienen na te gaan of hun werkwijze voldoet aan dit stappenplan en zullen indien nodig aanpassingen door moeten voeren in hun werkwijze.

De shortlist is een op basis van wetenschappelijk onderzoek samengestelde vragenlijst waarmee politiefunctionarissen op systematische wijze periodiek de aard en omvang van problematische jeugdgroepen in hun wijk of verzorgingsgebied in beeld kunnen brengen. Met de shortlist groepsriminaliteit wordt op een relatief snelle en eenvoudige manier informatie verkregen over onder meer:

- Locatie(s) waar de groep zich doorgaans ophoudt;
- Samenstelling van de groep (omvang, etniciteit, leeftijdsrange);
- Dagelijkse bezigheden van de groepsleden (school- en arbeidsmarktparticipatie, spijbelgedrag);
- Riskante gewoonten (drank- en druggebruik, justitiecontacten);
- Recent delictgedrag (lichte én zware vormen van criminaliteit).

Op basis van de scores die de wijkagent aan de diverse kenmerken van een jeugdgroep toekent, valt deze binnen één van de drie onderscheiden hoofdtypen: hinderlijk, overlastgevend of crimineel. Aanvullend wordt in de shortlist aan de wijkagent gevraagd naar kenmerken die iets zeggen over de structuur van de groep (mate van hiërarchie, leidende figuren, planning van activiteiten, et cetera). Op basis van deze informatie kunnen jeugdgroepen verder nog worden gekarakteriseerd als straat- of jeugdbende. Het is zinvol om op te merken dat het in deze fase verkregen beeld niet meer is dan een eerste (subjectieve) inventarisatie van aard en omvang van problematische jeugdgroepen binnen een gebied. Het beeld is een momentopname en dient als basis voor vervolgstappen om te komen tot informatie voor gemeenschappelijke aanpak van jeugdgroepen op basis van het Visiedocument Jeugdgroepen in Beeld. Gemeenschappelijk, want naast de politie hebben gemeenten, door gemeenten gefinancierde organisaties zoals het jongerenwerk en het Openbaar Ministerie een belangrijke en - in het geval van gemeenten – zelfs regisserende rol in de aanpak.

Hinderlijke jeugdgroep

Deze groep hangt wat rond in de buurt, is af en toe luidruchtig aanwezig en trekt zich niet zoveel aan van de omgeving. Soms loopt het wel eens uit de hand en zijn er kleine schermutselingen, maar dat is doorgaans snel in de kiem gesmoord en vaak ook meer toeval dan gepland. Ook maakt de groep zich incidenteel schuldig aan kleine vernielingen. Een beperkt aantal jongeren maakt zich soms schuldig aan (veelal lichte) gewelds- en (in mindere mate) vermogensdelicten. Over het algemeen is het een groep die nog voldoende 'autoriteitsgevoelig' is en aangesproken kan worden op zijn gedrag.

Overlastgevende jeugdgroep

Deze groep is wat nadrukkelijker aanwezig, kan af en toe provocerend optreden, valt omstanders wel eens lastig (uitschelden of zelfs intimideren), vernielt regelmatig allerlei zaken en laat zich veel minder gelegen liggen aan andere mensen. Geweldsgebruik wordt niet geschuwd en de groepsleden zijn ook minder goed te corrigeren. Ook de lichtere vormen van criminaliteit waar de groep zich schuldig aan maakt, worden doelbewuster gepleegd en de groep is ook meer bezig om te zorgen dat ze niet gepakt wordt.

Criminele jeugdgroep

Deze groep bestaat (in ieder geval voor een deel) uit jongeren die behoorlijk op het criminele pad zijn geraakt. Ze zijn al vaker met de politie in aanraking gekomen. Kenmerkend voor dergelijke groepen is dat ze meer en meer criminaliteit plegen voor het financiële gewin in plaats van voor de kick of het aanzien. Deze jongeren scoren ook hoog op de delicten waar de andere twee typen groepen ook hoog op scoren. De feiten zijn echter ook ernstiger en ze schrikken ook niet terug voor het gebruik van geweld.

In januari 2009 is een Masterplan opgesteld en aan alle korpsleidingen toegestuurd. In dat plan wordt aangegeven hoe aan optimalisering en kwaliteitsverbetering van de shortlistmethodiek gestalte kan worden gegeven. Hiertoe wordt in 2009 een aantal acties ondernomen om de shortlistmethodiek zoals deze nu binnen de politieregio's wordt gebruikt een kwaliteitsimpuls te geven.

Het uitgangspunt hierbij is dat lopende uitvoeringsprocessen binnen de regio's op dit thema zoveel mogelijk worden benut én dat er sprake is van een versterking van de bestaande werkzaamheden in de operationele lokale keten. De kwaliteitsverhoging heeft betrekking op:

- De wijze waarop de shortlist wordt gebruikt (deskundigheid)
- De organisatie en uitvoering binnen de korpsen (inclusief de borging)
- De prioritering van de groepen
- De concrete inrichting van de samenwerking op lokaal niveau
- De kwaliteitscontrole op het proces en de analyse

Met de uitvoering van het Masterplan worden twee doelen nagestreefd. Allereerst is het van belang dat op lokaal niveau kwalitatief goede informatie over problematische jeugdgroepen leidt tot een gemeenschappelijke, geborgde aanpak van hinderlijke en overlastgevendende jeugdgroepen onder regie van de gemeente of – in geval van criminele groepen – het Openbaar Ministerie.

Daarnaast dient de kwaliteitsimpuls te leiden tot een kwalitatief goede landelijke inventarisatie van problematische jeugdgroepen in september/oktober 2009 (gestapeld beeld). Op een conferentie in december 2009 zullen de verbeterlagen op het politieproces, de lokale samenwerking en de kwalitatief gestapelde informatie worden gepresenteerd. Het uitvoeren van onderhavig stappenplan is een cruciaal onderdeel binnen het Masterplan.

De zeven stappen

Voor het implementeren en borgen van de shortlistmethodiek is het realiseren van een aantal randvoorwaarden essentieel. Binnen deze eerste stap laten we de verschillende actiepunten de revue passeren.

Er is binnen de politie coördinatie op de shortlistmethodiek

De portefeuillehouder jeugd van het korps treedt op als opdrachtgever voor het gebruik van de shortlist binnen het korps. Daarnaast moet binnen de korpsen een projectleider aangewezen worden die het proces van het inventariseren van jeugdgroepen tot aan het aanpakken van deze groepen coördineert. Deze projectleiding kan bijvoorbeeld neergelegd worden bij de regionaal coördinator jeugd of bij de beleidsmedewerker jeugd. De taken van de projectleider zijn het aanjagen van het proces van inventariseren van jeugdgroepen, het bewustzijn vergroten, de voortgang bewaken, voorlichting geven en ervoor zorgen dat de gegevens verwerkt worden tot een regionale rapportage. Daarnaast treedt de projectleider op als vraagbaak voor de uitvoerenden die werken met de shortlistmethodiek.

De gegevensverwerking, analyse en regionale rapportage worden uitgevoerd door een analist die daarvoor is opgeleid.

Het is belangrijk om op strategisch en tactisch niveau het werken met de shortlist te borgen. Dit voorkomt dat de uitvoerders op het operationele niveau te veel afhankelijk zijn van de goede wil van individuen en bevordert de uniformiteit in werkwijze. Dit betekent ook dat er voldoende capaciteit en middelen moeten zijn voor de projectleider, de analisten en de functionarissen die de shortlists invullen (wat onderdeel is van hun reguliere takenpakket).

- De portefeuillehouder Jeugd in de politieregio is opdrachtgever
- Er is een projectleider voor uitvoering van de shortlistmethodiek
- Er is een analist beschikbaar
- Er is voldoende capaciteit en er zijn middelen voor een goede uitvoering

Wie vult de shortlist in?

De shortlist richt zich op het in kaart brengen van straatinformatie van politiemensen over problematische jeugdgroepen. Meestal gebeurt dit door de politiefunctionaris die in het kader van gebiedsgebonden werken werkzaam is in een gebied. In dit stappenplan spreken we over wijkagent, maar in sommige regio's heet de wijkagent anders of ligt het meer voor de hand dat jeugdagenten de shortlist invullen.

Informeren, verkrijgen commitment en bepalen rollen en taken

De aanpak van jeugdgroepen kan pas effectief zijn als er sprake is van ketensamenwerking. Politie, gemeente, Openbaar Ministerie (OM), jongerenwerk en andere ketenpartners moeten in gezamenlijkheid optreden om groepen en daarbinnen individuen aan te pakken c.q. te begeleiden. Een belangrijke schakel in de ketensamenwerking is het driehoeksoverleg tussen politie, gemeente en OM. In de driehoek wordt de urgentie van de aanpak benoemd, wordt draagvlak gecreëerd bij de ketenpartners en worden afspraken gemaakt over de inzet van benodigde middelen.

Het inventariseren van jeugdgroepen is in eerste instantie een politie-aangelegenheid. De wijkagenten hebben veel kennis van jeugdgroepen en eventuele strafbare feiten die zij plegen. De politie heeft dan ook de regie in het inventariseren van jeugdgroepen met behulp van de shortlist, de rapportage daarover en het maken van verdiepende analyses.

De aanpak van jeugdgroepen vergt altijd een meersporenaanpak. In de aanpak hebben diverse ketenpartners een rol. Om de aanpak te coördineren, is een regisseur nodig. De regierol is een voorzittersrol, waarbij het proces wordt bewaakt. Die regie ligt bij de gemeente voor zowel de hinderlijke, overlastgevendende als criminele jeugdgroepen. De reden hiervoor is dat voor elke jeugdgroep een meersporenaanpak vereist is en elke aanpak gecoördineerd moet worden, onafhankelijk van welke partner de grootste rol heeft in het aanpakken van de jeugdgroep (in-

dien een groep hinderlijk of overlastgevend is, zal bijvoorbeeld het jeugd- en jongerenwerk een grote rol spelen en wanneer een groep crimineel is, hebben politie en OM een grote rol). Een andere reden is dat ook bij criminele jeugdgroepen de leden meer dan alleen politie-inzet vereisen.

Indien noodzakelijk (opsporing) kan het OM tijdelijk de regie van de gemeente overnemen, bijvoorbeeld als er sprake is van een groot rechercheonderzoek op een criminele jeugdgroep. Zij kunnen de regie weer teruggeven aan de gemeente als het onderzoek is afgerond.

- De portefeuillehouder of projectleider heeft de lokale driehoek geïnformeerd (*hiervoor is een standaard presentatie beschikbaar*)
- Bij lokale driehoekspartners is er commitment voor de werkwijze
- De driehoekspartners onderschrijven de rollen en taken

Jeugdoverleg met mandaat

De aanpak van jeugdgroepen vergt een overlegstructuur, waarbij een klein aantal ketenpartners periodiek bij elkaar komt om de voortgang van de aanpak te bespreken. Er kan gekozen worden om aparte overleggen op te zetten ten behoeve van de aanpak, maar vaak kan worden aangesloten bij bestaande jeugdoverleggen.

In het overleg voert de gemeente de regie en is penvoerder voor de plannen van aanpak en zijn de politie en het jongerenwerk de kernpartners. Afhankelijk van de aard van de problematiek schuiven andere partners aan die iets kunnen betekenen in de aanpak.

De aanpak van hinderlijke en overlastgevende groepen wordt hier uitgewerkt. De aanpak van criminele groepen of individuen wordt vanuit dit overleg gevolgd, maar vindt onder regie van het OM plaats in het Justitieel Casuïstiek Overleg (JCO), veelplegersoverleg of het veiligheidshuis.

In de overleggen is het van cruciaal belang dat de deelnemers mandaat hebben waardoor zowel de werkwijze als de plannen van aanpak krachtig zijn.

- Er is een integraal, kleinschalig jeugdoverleg (basisnetwerk overlast) met mandaat voor de deelnemers
- Er is een casuïstiekoverleg (bijvoorbeeld JCO)

Samenwerkingsafspraken

Om als ketenpartners goed met elkaar samen te kunnen werken is vertrouwen in elkaar erg belangrijk. Om dit vertrouwen te bevorderen, moeten de partners bepaalde voorwaarden scheppen waaronder met elkaar wordt samengewerkt. Dit maakt voor iedereen duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is. Voor de aanpak van jeugdgroepen is het allereerst belangrijk dat er duidelijke privacyafspraken worden gemaakt, vanwege de regelmatig voorkomende uitwisseling van persoonsgegevens in het kader van casuïstiekbespreking. Hiervoor dient een convenant informatie-uitwisseling te worden opgesteld.

Daarnaast is het belangrijk om afspraken te maken over de regierol en dit vast te leggen in een samenwerkingsprotocol. De voorzitter van de jeugdoverleggen moet de overige partners aan kunnen spreken op gemaakte afspraken.

- Er is een convenant informatie-uitwisseling
- Er is een samenwerkingsprotocol

Tuinengroep

De kleine, hinderlijke groep op de locatie Stroveer wordt door de politie aangeduid met de naam Tuinengroep. De groep die voornamelijk bestaat uit autochtone, schoolgaande jongeren telt naast jongens ook een aantal meisjes. Het is een schoolvoorbeeld van een hinderlijke groep. De jongeren spijbelen nauwelijks en alcoholgebruik komt niet voor. Een enkeling gebruikt softdrugs. Harddruggebruik komt niet voor. Het delictgedrag van de groep is wat betreft ernst niet verontrustend; het zijn jongeren die lichte overlast veroorzaken. Een klein aantal bewoners in de wijk voelt zich door de aanwezigheid en het gedrag van de groep onveilig. Voor de wijkagent is de groep goed aanspreekbaar, benaderbaar en beïnvloedbaar. De groep kent wisselingen in zijn samenstelling en de laatste tijd valt het op dat er sprake is van een toename van het aantal meisjes. In combinatie met de andere kenmerken van de groep duidt dit laatste op het feit dat er ook sprake is van een sociale groep. De groep heeft naast de locatie Stroveer recent ook de Rottestraat als ontmoetings- en hangplek.

Deskundigheidsbevordering van groot belang

Voordat er gebruik gemaakt wordt van de shortlist is het van groot belang om wijkagenten en lijnverantwoordelijken (zoals groeps- en teamchefs) in een bijeenkomst van circa twee uur te informeren over de achtergronden van en manier van werken met de shortlist. De bijeenkomst moet bevorderen dat de shortlist op eenduidige wijze voor alle jeugdgroepen wordt ingevuld.

In een dergelijke bijeenkomst kan overigens ook geshortlist worden of daartoe kan een eerste aanzet gegeven worden. Het is belangrijk dat iedereen die een shortlist kan/moet invullen ook aanwezig is (uitroosteren) bij een dergelijke bijeenkomst omdat er anders geen volledige inventarisatie gemaakt kan worden. De projectleider is aanspreekpunt voor de wijkagenten en biedt ondersteuning bij vragen over het invullen van de shortlist.

Bij afwezigheid van wijkagenten moeten deze in een later stadium ‘bijgepraat’ worden waardoor ook zij kunnen shortlisten.

- Er is een bijeenkomst geweest voor wijkagenten en lijnverantwoordelijken *(hiervoor is een standaard presentatie beschikbaar)*

Wanneer shortlisten?

De shortlist is een operationeel instrument voor de wijkagent om – indien er aanleiding toe is – een problematische jeugdgroep in beeld te brengen. Het inventariseren van jeugdgroepen is dan ook een continue proces. Dit betekent dat zodra zich een problematische jeugdgroep voordoet een shortlist wordt ingevuld en niet wordt gewacht tot een periodiek moment van inventarisatie. Het hele jaar door kunnen zich namelijk groepen voordoen en deze kunnen snel van samenstelling of type veranderen.

Naast het continue shortlisten, is het ook van belang om een of twee keer per jaar voor de hele politieregio te shortlisten. Dit periodiek shortlisten is strategisch en:

- biedt de mogelijkheid om aan de deskundigheidsbevordering gestalte te geven
- biedt input voor het maken van beslissingen over het verdelen van middelen
- kan in de vorm van een rapportage over de jeugdgroepen draagvlak en bewustzijn voor het aanpakken van jeugdgroepen creëren bij het bestuur en de korpsleiding en input bieden voor het maken van de werkplannen

Voor het periodiek shortlisten zijn er twee vaste momenten; in het voorjaar (april) en najaar (september). De keuze voor deze momenten heeft alles te maken met de weersomstandigheden; veel jeugdgroepen zijn namelijk 'mooiweergroepen' en zijn niet aanwezig op straat c.q. veroorzaken geen overlast als de weersomstandigheden slecht zijn. Indien er besloten wordt om een keer per jaar te shortlisten dan verdient het aanbeveling om op het andere shortlistmoment wel de aanwezige informatie over jeugdgroepen te bundelen (updaten van het beeld).

- Er is bepaald wanneer er regionaal geshortlist wordt (april en/of september)
- Wijkagenten kunnen de shortlist operationeel inzetten

Welke groepen shortlisten?

Het moment waarop overgegaan wordt tot het invullen van een shortlist is onderhevig aan de interpretatie van de betreffende wijkagent. Dit moet zoveel mogelijk worden geobjectiveerd door af te gaan op signalen vanuit de buurt, van ketenpartners of eigen waarneming. Er dient sprake te zijn van (herhaaldelijke) hinder,

overlast of criminaliteit door een groep van meer dan twee personen in het publieke domein. Het gaat dus om zichtbare groepen en bijvoorbeeld niet om virtuele groepen die op internet actief zijn. Een groep waarover een shortlist wordt ingevuld, is dus een groep waar de wijkagent bemoeienis mee heeft. Er bestaan ook jeugdgroepen die geen hinder of overlast veroorzaken. Dit zijn de zogeheten aanvaardbare of aanwezige jeugdgroepen. Het is geen taak van de politie om deze jeugdgroepen in beeld te brengen.

Ketenpartners informeren

Jaarlijks is er een voorlichtingsbijeenkomst voor met name de ketenpartners. Het gaat dan primair om het jeugd- en jongerenwerk, gemeenteamttenaren en medewerkers van het OM. Het is aan te raden om bij deze bijeenkomst – waarbij de projectleider aanwezig is – ook de teamchefs en een aantal wijkagenten uit te nodigen. Voorlichting aan een brede groep creëert draagvlak en neemt weerstand weg.

In de voorlichtingsbijeenkomsten worden de aanwezigen geïnstrueerd op welke wijze jeugdgroepen moeten worden geïnterpreteerd en hoe jeugdgroepen aangepakt kunnen worden. Daarnaast moet voor iedereen duidelijk zijn wat van welke partner verwacht mag worden op welk moment. Het betreft dus een voorlichting over het hele proces van het inventariseren tot het aanpakken van jeugdgroepen.

- Jaarlijks is er een voorlichtingsbijeenkomst voor ketenpartners *(hiervoor is een standaard presentatie beschikbaar)*

Bilitongroep

De overlastgevende 'Bilitongroep' zwerft op dit moment door de wijk. Een tijdje geleden verzamelden de groepsleden zich aan de Bilitonstraat in een woning, maar deze woning is ontruimd. Op dit moment zijn ze op diverse plekken (winkelcentrum, snackbar) in de wijk te vinden. De Bilitongroep is in omvang groot en is een mixgroep wat betreft etniciteit. In de groep zitten leden van Nederlandse, Turkse, Marokkaanse, Joegoslavische, Surinaamse en Antilliaanse komaf. Relatief veel groepsleden zijn werkloos. Alcoholgebruik komt onder een klein aantal jongeren voor, terwijl softdruggebruik gewoner is in de groep. Zeer veel leden van de groep zijn bekenden van justitie.

Het criminaliteitspatroon van de groep is afwijkend en kenmerkt zich enerzijds door hinderlijk gedrag en het veroorzaken van overlast en anderzijds door (ernstige) vermogensmisdrijven (bedrijfsinbraken en autodiefstal). Drugbezit en verkeersdelicten (rijden zonder rijbewijs en joyriding) zijn ook onderdeel van het criminaliteitspatroon.

In de omgeving hebben mensen angst voor de groep en ook richting de politie is de groep provocerend. Recent is een groot aantal groepsleden (circa 10) aangehouden voor bedrijfsinbraken en autodiefstal.

Shortlisten verzamelen, beschrijven en checken

Nadat de shortlisten door de wijkagenten zijn ingevuld worden ze op een centrale plaats binnen de regio verzameld om ze te beschrijven in de vorm van een rapportage. Het beschrijven van de shortlisten gebeurt volgens een vast stramien en het is in deze fase van belang om een controle op de volledigheid en kwaliteit uit te voeren (*Check I*). Allereerst is het van belang dat geïnventariseerd wordt of alle wijkagenten benaderd zijn om te shortlisten én of ze – in het geval van de aanwezigheid van een of meerdere problematische jeugdgroepen – de shortlist(en) hebben ingeleverd. Er moet met andere woorden vastgesteld worden of de inventarisatie volledig is geweest.

Vervolgens worden de shortlisten beschreven (*hiervoor is een basisstramien voor een rapportage beschikbaar*) door een daarvoor opgeleide analist die bij de beschrijving de kwaliteit van de ingevulde shortlisten controleert en waar nodig – bij vragen of onduidelijkheden – contact opneemt met de betreffende wijkagent.

- Alle wijkagenten zijn betrokken bij het shortlisten
- Er is nagegaan of de ingevulde shortlisten centraal zijn ingeleverd
- Shortlisten zijn beschreven en check I is uitgevoerd

Interne terugkoppeling en prioritering

Na deze eerste check volgt een tweede controle op de kwaliteit en wordt er gezocht naar intern draagvlak (*Check II*). Dit gebeurt nadat de rapportage in concept gereed is. Dan worden de resultaten intern teruggekoppeld naar zowel de wijkagenten als de leidinggevenden (op team-, district- en regioniveau) en worden eventuele onjuistheden aangepast. Daarna wordt een voorstel voor interne prioritering van de aan te pakken groepen gedaan.

Als er twijfel is over de juiste inschatting van een groep kan er in deze fase een korte systeemanalyse in het bedrijfsprocessensysteem of HKS uitgevoerd worden op personen uit de groep om bijvoorbeeld na te gaan of er inderdaad sprake is van een criminele jeugdgroep.

- ☑ De conceptrapportage is intern teruggekoppeld en er is geprioriteerd (*check II*)

Zuinig met analysecapaciteit

Het kost te veel tijd en analysecapaciteit om alle geïnventariseerde groepen aan een verdiepende systeemanalyse te onderwerpen. Als jeugdgroepen niet worden geprioriteerd heeft de verdiepende analyse alleen nut gehad voor het maken van een goede prioritering en wordt er verder niets mee gedaan. Verdiepende analyse is in deze fase ook meestal niet nodig omdat de ingevulde shortlists voldoende informatie bieden om een goed onderbouwde keuze voor de aan te pakken jeugdgroepen te kunnen maken. Daarom vindt de verdiepende analyse pas plaats in stap 5 (na prioritering).

Definitief maken rapportage

Na de twee checks wordt de rapportage definitief gemaakt om ingebracht te kunnen worden in het driehoeksoverleg.

- ☑ De rapportage wordt na de *checks* definitief gemaakt

Aanbieden rapportage aan de driehoek en prioriteren

De district- of korpschef biedt samen met de projectleider de rapportage ‘problematische jeugdgroepen’ aan de driehoek aan. Afhankelijk van het gremium waarin geprioriteerd wordt (lokale of regionale driehoek), zijn dit rapportages op het niveau van het district of de regio. Bij regionale rapportage verdient het aanbeveling om naast een regionale rapportage ook per gemeente een rapportage op te stellen. Dit laatste is van belang omdat de aanpak vanuit en onder regie van de gemeente plaatsvindt.

In de driehoek wordt vervolgens in overleg en ondersteund door het advies van de regiopolitie een prioritering van aan te pakken jeugdgroepen vastgesteld.

Hoe prioriteren?

De criteria die gehanteerd kunnen worden bij de prioritering van aan te pakken groepen zijn divers. Allereerst is het van belang om realistisch te zijn als het gaat om de mogelijkheden van de betrokken partners. Beter twee groepen goed aanpakken dan vijf een beetje is het devies. De urgentie om een groep aan te pakken, is vanzelfsprekend ook belang. Het gaat dan bijvoorbeeld om klachten van burgers of zeer ernstige problematiek. Niet alleen groepen met een ernstige problematiek moeten aangepakt worden. Er moet ook oog zijn voor de aanpak van hinderlijke groepen. De aanpak bij deze laatste groepen is vaak minder complex en resultaten zijn sneller te boeken waardoor ook burgers sneller effecten bemerken. Tot slot is bij de keuze van aan te pakken groepen de geografische spreiding van de jeugdgroepen (evenredige verdeling over de wijken) ook van belang.

Het is nuttig als de rapportage in de vorm van een presentatie wordt toegelicht en dat de regiopolitie ook haar eigen, interne advies voor de aan te pakken groepen presenteert. Ook is het van belang om de vervolgstappen met elkaar door te nemen en te bepalen of iedere organisatie haar taken en verantwoordelijkheden kan en wil oppakken.

- ☑ De rapportage wordt ingebracht en besproken in de driehoek
- ☑ De driehoek prioriteert de aan te pakken jeugdgroepen

Trefpuntgroep

In de Schrijverswijk vinden we een groep die te typeren is als crimineel en die zich ophoudt bij het buurthuis 'Het trefpunt' aan de Nesciostraat. Kenmerkend voor de groep is dat hij groot is (meer dan 20 personen) en voornamelijk bestaat uit Marokkaanse jongens. Er zijn al jongeren onder de 12 jaar die 'deel uitmaken' van de groep. In de groep zitten scholieren en werkende jongeren. De leeftijdsverschillen zijn groot. Sommige groepsleden gebruiken softdrugs en alcohol. Veel jongeren – met name de ouderen in de groep – zijn bekenden van justitie.

De groep is lastig, hinderlijk en pleegt met de nodige regelmaat vermogensdelicten. Daarnaast plegen sommige groepsleden ook geweldsdelicten. Wijkbewoners ervaren de groep als bedreigend. De groep hangt altijd voor de ingang van het buurthuis rond of bij het daarnaast gelegen speeltuintje. Met de name de oudere jongens uit de groep zorgen ervoor dat sommige buurtbewoners niet meer bij het buurthuis naar binnen durven. De jongere jongens uit de groep staan niet bedreigend bij de ingang van het buurthuis, maar houden zich vooral op in de straten rond het buurthuis.

Naar de politie zijn de groepsleden beleefd doch afstandelijk. Men praat niet graag met de politie. Jonge – startende – agenten hebben moeite met de groep, want zij worden door de groepsleden op de proef gesteld en uitgedaagd.

Volgens de wijkagenten pleegt een aantal groepsleden bewust strafbare feiten buiten de eigen wijk. Dit heeft alles te maken met hun calculerende gedrag en het reduceren van de pakkans. In de eigen wijk zijn ze in de optiek van de wijkagenten 'gewoonweg te bekend en ze willen hun eigen nest niet vuil maken'.

Aanvullen van informatie

De groepen die vanuit de driehoek zijn geprioriteerd, worden ingebracht in het jeugdoverleg. Daar wordt de informatie per geprioriteerde jeugdgroep besproken en aangevuld. Het gaat er binnen deze stap om eenheid van begrip te krijgen over de groep en om de aanwezige informatie uit de rapportage over de groep en de individuele leden uit de groep aan te vullen.

De volgende vragen staan daarbij onder andere centraal. Hoe groot is de groep, wie zitten er in, welke rol hebben de afzonderlijke leden (leider, meeloper), wat is er bekend over het gedrag van de groep en de leden (middelengebruik, schoolverzuim, gezinssituatie). In deze fase is de informatie afkomstig van alle ketenpartners die betrokken zijn bij de aanpak. Het gaat dan bijvoorbeeld om de volgende bronnen: GBA, basale informatie van de wijkagent over het delictgedrag en andere kenmerken van de groep en de jongeren, informatie van het jeugd- en jongerenwerk, leerplicht en andere relevante ketenpartners.

- Laat alle ketenpartners een aanvulling geven op de aanwezige informatie over de jeugdgroep
- Stel vast dat er eenheid van begrip is over de groep en haar gedrag

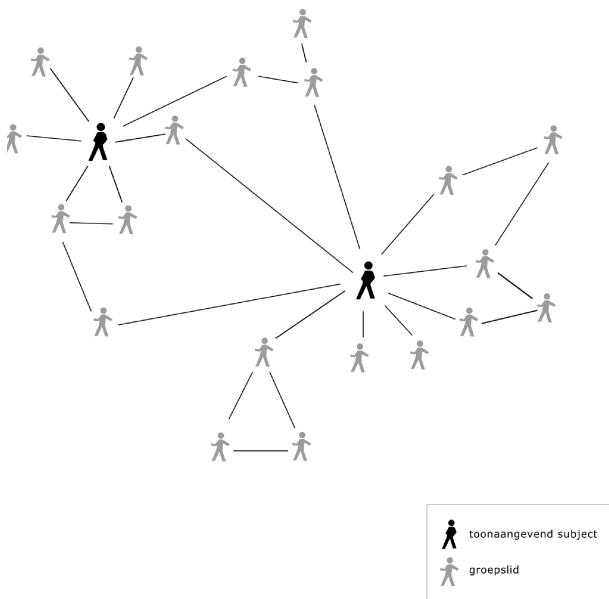
Eenheid van begrip is onontbeerlijk

Alvorens over te gaan tot het opstellen van een plan van aanpak is het van cruciaal belang dat er eenheid van begrip is over de groep en haar gedrag. Het komt namelijk regelmatig voor dat de politie spreekt over de overlastgevende groep die ze C1000-groep noemen terwijl het jongerenwerk dezelfde groep de 'witte petjes-groep noemt'. Er lijkt sprake van twee verschillende groepen, terwijl er slechts sprake is van een verschil in naamgeving. Eenheid van begrip over de groep en haar gedrag is met andere woorden onontbeerlijk voor een gemeenschappelijk aanpak.

Uitvoeren van een netwerkanalyse

Per geprioriteerde groep geeft de wijkagent – eventueel aangevuld met kennis van anderen - aan wie er in de groep zitten (op naamsniveau) en op deze personen wordt een systeemanalyse uitgevoerd door de analist van de regiopolitie. Hiertoe wordt het bedrijfsprocessensysteem gebruikt en kennis genomen van HKS.

Uiteindelijk wordt per persoon een beeld gegeven van het geregistreerde delictgedrag (wat doet hij en hoe vaak) en wordt ook nagegaan met wie de persoon strafbare feiten pleegt (mededaderschap). Het programma Analyst's Notebook kan gebruikt worden om een sociogram te maken van de groep en om zicht te krijgen op toonaangevende subjecten in de groep.

In de praktijk is het niet zinvol om netwerkanalyses uit te voeren over de leden uit hinderlijke jeugdgroepen omdat zij niet of nauwelijks voorkomen in de systemen van de politie.

Gebiedsscan criminaliteit en overlast

Het inventariseren van problematische jeugdgroepen met behulp van de shortlist is een onderdeel van de gebiedsscan. In de kern bestaat de gebiedsscan uit het systematisch bijeenbrengen van beschikbare kennis en informatie over de criminaliteit en overlast in wijken, buurten of oude dorpskernen. Daarbij wordt de straatkennis van politiemensen (wijkagenten) maar ook van bijvoorbeeld wijkbewoners, winkeliers, gemeentelijke diensten en woningcorporaties, gekoppeld aan geregistreerde (politie)gegevens over aangiftes en meldingen van delicten. Zo ontstaat een goed en onderhouden beeld van belangrijke problemen, probleemlocaties ('hot spots') en probleemgroepen waaronder jeugdgroepen ('hot groups'). Op basis hiervan kunnen in nauwe samenspraak tussen gemeente, politie en justitie, de juiste prioriteiten worden gesteld en een effectieve, integrale aanpak worden ontwikkeld.

De informatie uit de netwerkanalyse kan, indien voor de aanpak relevant, ook nog aangevuld worden met informatie van andere justitiepartners zoals het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming of de (jeugd)reclassering. Tezamen met de informatie van de eerder genoemde ketenpartners is er nu een goed beeld van de groep en groepsleden en is de informatie aanwezig die noodzakelijk is voor de aanpak.

- Er wordt een namenlijst van groepsleden gemaakt
- Voer een netwerkanalyse uit op de personen uit de overlastgevende en criminele groepen

Overall regie bij de gemeente

De regie voor het opstellen van de plannen van aanpak (*hiervoor is een basisstrategie voor een plan van aanpak beschikbaar*) per jeugdgroep ligt bij de gemeente. Los van de aard van de jeugdgroepen waarop ingezoomd wordt, zal er in de plannen van aanpak sprake dienen te zijn van een driesporenstrategie die bestaat uit:

- Groepsgerichte aanpak
- Situatie-/domeingerichte aanpak
- Persoonsgerichte aanpak

In de plannen van aanpak worden de actiepunten nauwkeurig voorzien van een tijdpad en worden verantwoordelijke organisaties en personen voor de uitvoering van het actiepunt ook benoemd. Dit laatste maakt het mogelijk om de voortgang van de aanpak goed te kunnen monitoren.

- De gemeente voert de regie voor het opstellen van een plan van aanpak

Niet alleen nieuwe dingen doen

Het is van belang om aan te geven dat er niet altijd gewacht hoeft te worden op de diepgaandere netwerkanalyse door de politie. De gemeente en andere partners kunnen per groep namelijk al beginnen met het uitvoeren van een inventarisatie van de maatregelen die reeds op of voor de groep getroffen zijn. Daarnaast kan er nu reeds een locatieanalyse per groep worden uitgevoerd.

Criminele jongeren en het OM

Ondanks het feit dat de gemeente de algehele regie voert op de aanpak zal de regie voor het opstellen van een plan van aanpak voor de criminele jongeren uit een criminele of overlastgevendende groep

– zeker in eerste instantie – veelal bij het Openbaar Ministerie liggen. Bij dergelijke jongeren ligt de nadruk namelijk op de persoonsgerichte aanpak en dat vraagt vooral om informatie en aanpak van justitiepartners. Jongeren uit een criminele groep worden dan ook besproken in en aangepakt vanuit een casusoverleg (JCO of het veelplegersoverleg) al dan niet binnen de setting van een Veiligheidshuis.

Het is wel van belang om contact te onderhouden met de gemeente. Zij kan dan namelijk voor de groep ‘overblijvers’ samen met anderen ook een aanpak formuleren.

- Criminele jongeren worden onder regie van het OM besproken in een casusoverleg

Wie doet wat in de aanpak?

Bij de aanpak van hinderlijke groepen ligt de nadruk op de groeps- en domeinaanpak. De regie ligt primair bij de gemeente en gemeentelijke organisaties zoals het jongerenwerk.

Bij criminele groepen ligt de nadruk op individuele aanpak. Binnen een casusoverleg worden maatwerktrajecten opgezet die zich richten op een combinatie van de inzet van hulp, zorg en strafrecht. De regie ligt vooral bij justitiële partners.

De aanpak van overlastgevende groepen vraagt vaak om een mix van de voorgaande aanpakken en derhalve ligt hier de nadruk op samenwerking ('fine-tuning') onder regie van de gemeente.

Regie op de uitvoering

De gemeente heeft niet alleen de regie op het opstellen van de plannen van aanpak, maar ook op de uitvoering. Als voorzitter van het jeugdoverleg wordt periodiek de voortgang van de aanpak besproken. Hoe staat het met andere woorden met de uitvoering van de maatregelen of actiepunten door de verschillende ketenpartners. Wat loopt goed en waar is er sprake van knelpunten en hoe zijn deze op te lossen?

- De gemeente (als voorzitter) neemt het initiatief tot de periodieke jeugdoverleggen
- De gemeente houdt de voortgang van de plannen van aanpak in de gaten

Evalueren en monitoren op twee niveaus

De inventarisatie van jeugdgroepen leidt tot informatie die op twee niveaus te gebruiken is. Allereerst is er concrete informatie over jeugdgroepen die op operationeel niveau gebruikt wordt om te komen tot plannen van aanpak en de uitvoering daarvan.

Daarnaast kan de informatie uit de inventarisatie gestapeld worden waardoor er strategische informatie beschikbaar komt. Hoeveel groepen zijn er in een gebied, waar zijn ze te vinden en hoe zijn deze jeugdgroepen te typeren?

De evaluatie van de manier van werken moet dan ook plaatsvinden op twee niveaus. Op operationeel niveau moet nagegaan worden of iedereen doet wat hij of zij moet doen en of dit het gewenste effect heeft. Als dat niet het geval is, kan er tijdig worden bijgestuurd. Dit bijsturen is de taak van de voorzitter, oftewel de gemeente. Massieve knelpunten moeten door de voorzitter op strategisch niveau worden ingebracht, waardoor er naar structurele oplossingen gezocht kan worden.

Op strategisch niveau moet geëvalueerd worden hoe de aanpak van jeugdgroepen in de regio verloopt, of dit in verhouding staat tot de vrijgemaakte capaciteit en de ingezette middelen en of een wijziging in de aanpak vereist is.

Op basis van de informatie die de shortlistmethodiek oplevert, is het ook mogelijk om jaarlijks te monitoren wat de resultaten van de aanpak zijn. Een dergelijke evaluatie zou onder regie van de gemeente uitgevoerd moeten worden en moet idealiter uit de volgende elementen bestaan:

- De ontwikkeling van de aantallen jeugdgroepen in een gebied
  - De ontwikkeling in de aard van de jeugdroepen (hinderlijk, overlastgevend, crimineel)
  - Het kwalitatieve verloop van de aanpak op operationeel niveau (audit)
  - De ontwikkeling van (relevante) geregistreerde incidenten
  - De ontwikkeling in de gevoelens van veiligheid van burgers (op relevante items)
-
- Onder regie van de gemeente wordt jaarlijks een evaluatie van de werkwijze uitgevoerd op operationeel en strategisch niveau
  - Optioneel is het opzetten en uitvoeren van een monitor om inzicht te krijgen in de effecten van de methodiek

- Advies- en Onderzoeksgroep Beke (2003). *Shortlist Groepsriminaliteit*, Arnhem.
- Beke, B., A. van Wijk en H. Ferwerda (2000). *Criminaliteit in groepsverband ontrafeld. Tussen rondhangen en bendevoorming*. SWP, Amsterdam.
- Dekkers, S., S. Hissels en F. Kriek (2007). *Gebruik en effectiviteit van de shortlistmethode*. Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam.
- Dekkers, S. en F. Kriek (2008). *Uniform stappenplan voor de toepassing van de shortlistmethodiek*. Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam.
- Ferwerda, H. (2000). Jeugdcriminaliteit en de rol van de groep. De groep als negatieve voedingsbodem. *J* - Tijdschrift over jongeren*. Jaargang 1, nummer 1, pp. 34-44.
- Ferwerda, H. en A. Kloosterman (2004). Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlistmethodiek. Verschenen in de reeks *Politiekunde* (nr. 6) van het programma Politie en Wetenschap. Zeist, Uitgeverij Kerckebosch bv.
- Ferwerda, H. (2009). Masterplan jeugdgroepen Nederlandse politie. Plan voor een verdere optimalisering en kwaliteitsverbetering op procesinformatie, -organisatie en gemeenschappelijke uitvoering in de aanpak van problematische jeugdgroepen. Bureau Beke, Arnhem.
- Ministerie van Justitie, Den Haag (2003). *Jeugd terecht. Actieprogramma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006*.
- Ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Justitie (2006). Den Haag. Landelijk Kader Nederlandse Politie 2007.

Schuyt, C. (1993). Jeugdcriminaliteit in groepsverband. In: *Delikt en Delinkwent*, nr. 23.

Tweede Kamer (2008) - Brief aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, nr.991, vergaderjaar, 2008-2009.

Praktijkinformatie

Voor het opstellen van dit stappenplan is dankbaar gebruik gemaakt van de ruime praktische ervaring die diverse gemeenten, politiedistricten en regiokorpsen van politie in de afgelopen jaren hebben opgedaan met de shortlistmethodiek en met ons hebben gedeeld.

De shortlistmethodiek is een werkwijze die bedoeld is om op basis van informatie over problematische jeugdgroepen te komen tot een gemeenschappelijke aanpak van dergelijke jeugdgroepen.

In dit boekje wordt in zeven stappen uiteengezet hoe de shortlistmethodiek op lokaal niveau het best toegepast kan worden.

Er is daarbij aandacht voor de noodzakelijke randvoorwaarden, maar ook voor de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende partners die betrokken zijn bij de informatieverzameling en de aanpak.